

MAGYAR-SZLOVÁK-RUSZIN SORSKÖZÖSSÉG

M IKOR e sorokat írjuk, még teljesen bizonytalan, hogy miképp fognak kialakulni az új cseh állam határvonalai. Tény az, hogy a szudétanémet földrengés alapjaiban rázta meg az egész köztársaságot és annak minden megoldatlan nemzetiségi problémáját váratlanul bár, de teljesen logikusan a felszínre dobta. Ezek közül a szudétanémet és a lengyel kisebbség sorsa és problémájának megoldása a magyarságot csak közvetve és másodszorban érdekelte és érdekli: annyiban, amennyire ez az európai erőviszonyok eltolódása és átalakulása, illetve Csehország meggyengítése szempontjából jelentős; a csehszlovákiai magyarok, szlovákok és ruszinok sorsának hovaforodulása azonban mindnyájunkat szinte egyenlő mértékben foglalkoztat és feszültségben tart. A müncheni négyhatalmi megegyezés után, amely a szudétanémet kérdést a népek önrendelkezési jogának érvényesítése alapján oldotta meg, alig kétes, hogy a csehszlovákiai magyar kisebbség kérdése is a magyar közvélemény óhajának legalább többé-kevésbé megfelelő mértékben: a magyar elszakított területek visszacsatolása útján fog megoldást nyerni. Amennyire valószínű az ottani magyarságra vonatkozólag ez, annyira kétes jelű pillanatban a szlovákok és ruszinok sorsa. Hogy ezek megmaradnak-e a cseh állam keretében (s ha igen, milyen államjogi helyzetben), vagy lehetővé válik-e a magyarsággal való életközösség visszaállítása, olyan kérdés, amelyre most még lehetetlen válaszolnunk. Némi támpontunk csak a szlovákokat illetően van: az, hogy a szlovák pártok vezetői megelégedni látszanak a csehszlovák állam keretében messzemenő autonómia biztosításával és népük önrendelkezési jogát — illetve annak gyakorlati próbáját: a népszavazást — nem kívánják érvényesíteni. Ezt látszik bizonyítani a zsolnai paktum s annak első gyümölcse a szlovák nép számára: a különböző szlovák pártok vezéreinek öt miniszteri tárca biztosítása. Lehet, hogy a ruszin kérdés megoldására már logikusabb és időtállóbb irányban fog megtörténni a kibontakozás; hiba lenne azonban ezt bizonyosra venni és — mert a belső erők e megoldás felé mutatnak — a Ruténföld visszacsatolására feltétlenül számítani. Annak számára, aki a cseh diplomácia ügyességét ismeri, továbbá tisztában van azokkal a külső erőkkel is, amelyek egy ilyen, Magyar- és Lengyelország szempontjából óriási fontosságú fejleménnyel természetszerűleg mereven szembekerülnek, nem lenne túl nagy meglepetés, ha a ruszin népnek sem adatnék meg a lehetőség arra,

hogy akaratát kinyilvánítsa, vagy — amennyiben ez megakadályozható nem lenne — minden lehető eszköz igénybevételével megakadályoztatnák a Ruténföldnek Magyarországhoz való visszakapcsolása.

Sőt tovább megyünk. Még azt sem tartjuk kizártnak, hogy a csehszlovák államnak organikus okokból elkerülhetetlenül kipattant krízise, amelynek — hacsak a természeti erők logikája érvényesülne — szükségszerűleg a magyar-szlovák-ruszin életközösség helyreállítására kellene vezetnie, nemcsak hogy nem ezt fogja eredményezni, hanem — külső, túlhatalmas erők és ravasz diplomáciai sakkhúzások következtében — az említett három nemzet között átmenetileg még disszonanciát és mesterségesen támasztott ellentéteket is felidézhet. Ilyen sakkhúzásra iskolapélda az, hogy a csehek a szlovák néppárti vezéreket a legteljesebb autonómia ígéretével (1) leszerelvén, őket küldték frontba a magyar követelések tárgyalásánál, nemcsak azért, hogy a külföld felé dokumentálják a szlovákok államhűségét, hanem azért is, mert számítanak arra, hogy a „csehszlovák“ államért egyáltalán semmi lelkesedést nem mutató szlovákok az autonóm Szlovenszko minden talpalatnyi földjéért fiatal nacionalizmusuk teljes hevével és elfogultságával fognak küzdeni s a magyar követeléseket — legyenek azok bár mégoly jogosak és megokoltak is a magyar kisebbség önrendelkezését illetően — a legelkeseredettebben fogják visszautasítani. Amennyiben ez a cseh elgondolás beválik, a felidézett feszültség miatti felelősséget a csehek a nemzetközi közvélemény előtt kézmosva háríthatják át magukról a szlovákokra és magyarokra, mint akik békésen megegyezni nem tudnak és az így taktikailag felidézett szlovák-magyar testvérharc esetleg elmérgesítheti a szlovák-magyar viszonyt is. A cseheknek éppen ez a főcéljuk: a magyar közvélemény előtt kompromittálni és gyűlölné tenni a szlovákokat, akik nemcsak hogy nem térnek vissza Magyarországhoz, hanem még a vitathatatlanul jogos magyar követelések teljesítése elé is akadályokat gördítenek; és viszont: a szlovák közvélemény elé úgy állítani oda a magyarságot, mint amely a fiatal Szlovenszko testéből drága darabokat akar kihalászni. A jólismert cseh propaganda, amely húsz év óta egyébként is állandóan rémítgeti és riogatja a magyar imperializmus meséjével a szlovákokat s amely a magyarbarát „magyaron“ szlovákokat állandóan a hazaárulás vádjával terrorizálta el attól a lehetőségtől, hogy nemcsak a csonkamagyarországi, hanem az ottani magyarokkal is szóbaálljanak és baráti viszonyt teremtsenek, azután már elvégezné a maga feladatát: a szlovák közvélemény fiatal s ezért természetszerűleg túlzó sovinizmusa előtt végleg elrágalmazná és meggyűlöltetné a magyarságot. Ilyen és ehhez hasonló sakkhúzásokra a jövőben is el lehetünk készülve a csehek részéről úgy szlovák, mint ruszin viszonylatban. S ezek ellen a fondorlatok ellen csak egy védekezés van: nem szabad a csapdába beleesni és minden intrika, zavarkeltés és minden látszólagos visszaesés ellenére is kitartani a magyar-szlovák és ruszin sorsközösség mellett, kitartani pedig első-sorban nekünk magyaroknak, kik ezer esztendőn keresztül képviseltük a Dunamedencében az itt élő népek öncélúságának gondolatát s a „Pax Hungarica“ védőszárnya alatt évszázadokon keresztül biztosítottuk is azok boldogulását és népiségük fennmaradását.

Úgy gondoljuk, felesleges munkát végeznénk, ha a magyar közvéleménynek bizonygatni akarnék a magyar-szlovák-ruszin sorsközösség adottságát és megváltozhatatlan végzetszerűségét. Hiszen ezt akár tudatosan, akár ösztönszerűen mindannyian átérezzük és átéljük: százezrekre, talán milliókra rúg azoknak a csonkaországi magyaroknak a száma, akiket a szlovák és ruszin nemzethez vérségi, családi kötelékek fűznek; azok a biológiai, szellemi és történelmi szálak, amelyek e nemzeteket évszázadokon keresztül összekötötték, változatlanul hatnak ma is; geopolitikai szempontból — s erre hűsz esztendő és a mai krízis tanulságai újból biznyságot adnak — végzetszerűleg össze vagyunk kötve: együtt — a Kárpátok gerince által megbízhatóan oltalmazva — erős tényező; külön, egyenként és egymás kezét eleresztve gyengék, elhanyagolhatók és minden nagy- és közép-szerű hatalmi erőnek menthetetlenül kiszolgáltatva, idegen befolyások játékszereként hányatva. Ugyancsak az elmúlt hűsz esztendő mutatta meg legkiáltóbban gazdasági egymásrautaltságunkat; nemcsak mi, magyarok nyomorogtunk a szlovák és ruszin bányák, kohók, ipartelek és fűrészek hiányában, hanem szlovákok és ruszinok is a Nagy-Alföldtől s az ezáltal nyújtott munkaalkalmaktól való elszakadtságuk miatt. Magyarok részére pleonazmus lenne még egyszer felfedezni azt, hogy a Kárpátmedence természettől megszabott egységes és oszt-hatatlan élettér, hogy annak hegy- és vízrajzi felépítettsége és ebből következőleg közlekedési lehetőségei centripetális irányúak, hogy következőkép a peremvidékek önálló élete hosszú időn keresztül az ott élő népek gazdasági lehetetlenülése nélkül elképzelhetetlen s hogy ebből kifolyólag a magyarság nem üres agyrémet hajszol vagy imperialista álmok után fut, mikor a kárpáti határ gondolatát hirdeti, hanem ezt cselekedvén, a maga életérdekeivel egyidejűleg a szlovák és ruszin nép életérdekeit, gazdasági jólétét, boldogulását is sürgeti és annak megvalósítását követeli. Ezek a közös érdekek annyira vitálisak és kézenfekvők, hogy a szlovák és ruszin közvéleménynek, hacsak a maga ítéletére s a maga benső ösztönére hallgatna, kétségtelenül habozás nélkül el kellene fogadnia helytálló voltukat s levonni a belőlük folyó logikus politikai következtetést: visszaállítani a régi életközösséget a magyarsággal. Ha ez a mostani kedvező alkalom ellenére sem következne most be, annak magyarozatát a máris több oldalról felvonultatott külső hatalmi erők mesterséges beavatkozása mellett valószínűleg abban kereshetjük, hogy a magyarsággal való természetes egymásrautaltság gondolatát a szlovákokban és a ruszinokban látszólag elhomályosította és egyidőre meggyengítette az évtizedekre visszanyúló, de hűsz év óta igen kedvező pozícióban, birtokon belül folytatott cseh propaganda. Ez a propaganda — látszólag nem minden siker nélkül — minden eszközt felhasználta arra, hogy a szlovák és ruszin nép tekintetét a maga természetes kiegészítő részétől, a magyar Alföldtől elfordítsa s ehelyett újabb mesterséges összeköttetések és kapcsolatok irányában térítse el. A szlovákokat a csehszlovák nemzetegység fikciójának nevében minden eszközzel Prága felé igyekeztek fordítani, a ruszinokat a szláv testvériség jegyében csalogatták ugyanabban az irányban s csak az eredménytelenség láttán iparkodtak előttük időnként Prága

helyett Kievet vagy Moszkvát népszerűsíteni. A sokféle érdek és erő ellenében, amely a szlovákokat és ruszinokat a magyarság felé vonzza, ez a propaganda főleg két érvet vonultatott fel a magyarság ellen: az egyik az a vád volt, hogy Magyarországon még mindig egy feudális oligarchia uralkodik, amely az ismét uralma alá kerülő szlovák és ruszin népet jobbagyként kezelné és brutálisan kizsákmányolná; a másik vád az, hogy Magyarországon még most sem akarnak tudni a népek önrendelkezési jogáról s az „ezeréves elnyomás“ csak még keményebben és bosszúállóbban folya tovább, ha a szlovák és ruszin nép megegyeszer a „magyar csendőr és szolgabíró karmai közé kerülne“.

Struccpolitika lenne és végzetes következményekkel járhatna, ha be nem látnok, hogy e veszedelmes propaganda ellensúlyozására a magyarság részéről jóformán semmi sem történt. A mi propagandánk — az a kevés, ami volt — elsősorban befelé fordult: külsőséges eszközökkel (ünnepségek, szónoklatok, zászlóakciók és hasonlók) a magyarságot iparkodott meggyőzni a magunk igazáról, legjobb esetben pedig — de nem átgondoltan, nem megszervezve és nem alaposan — a nagy nyugati országok közvéleményét igyekezett a magyarságról és annak céljairól felvilágosítani. Az elszakított magyarság, vagy éppen az elszakított testvérnemzetek felé kapcsolataink szinte teljesen megszakadtak; még csak a lehetőségek minimumát sem tudtuk megteremteni arra nézve, hogy e testvérnemzetekkel közvetlen érintkezést tudjunk létesíteni és magunkat, gondolatainkat, terveinket, szándékainkat, céljainkat, alkotásainkat, munkánkat és mindennapi életünket saját magunk mutathassuk be nekik. Erre a feladatra és kötelességre még csak nem is gondoltunk és irigylésreméltó nyugalommal vettük tudomásul, hogy testvérnemzeteink a nap minden órájában — iskolában, sajtóban, filmen, rádióban és mindenütt, ahol erre alkalom kínálkozott — a magyar múltat, jelent és jövőt egy céltudatos és alaposan átgondolt rágalomhadjárat torzító szemüvegén keresztül szemléljük. A propaganda terén a legfontosabb hadállásokat egyszerűen átadtuk az ellenségnek, amely monopolisztikus helyzetét alaposan kihasználta.

ÍGY TÖRTÉNT, hogy a testvérnemzeteknek fogalmuk sincs arról, hogy nálunk, Magyarországon is forog a föld, hogy itt sem állt meg tegnapelőtt az idő kereke, ők, akik húsz év óta, vagy talán életükben még sohasem jártak nálunk, csak azt tudják rólunk, amit ellenségeink mondanak: hogy Magyarország az új, demokratikus világban egy ittfelejtett reakciós sziget, ahol minden rossz — de csak rossz — megtalálható. Arról, hogy itt is, mint náluk, felnőtt egy újabb generáció, amely tisztában van szociális bajainkkal s amely komoly elhatározással igyekszik ezeken segíteni, olyan mértékben és olyan iramban, ahogyan erre alkalma nyílik, hogy a szociális kiegyenlítő-dés munkája, a nagybirtok fokozatos lebontása és a nagytőke kilengéseinek megfékezése nálunk is megindult, éppen úgy nem tud semmit, mint arról, hogy komoly és súlyos hangok — a legjobbak hangjai — szólalnak meg egymásután egy mintaszerű magyar kisebbségi politika érdekében, hogy pl. hazai német kisebbségünk helyzetének ki-

elégits rendezése ügyében sorozatos kísérletek történnek hivatalos részről is és hogy — különösen az ifjabb intelligencia értékesebb rétegeiben — mind szélesebb köröket hódít meg az a korszerű felfogás, hogy testvérmemzeteink államjogi helyzete, amennyiben velük az életközösséget sikerül helyreállítanunk, teljesen új, a népek önrendelkezési jogának és egyenjogúságának elve által kijelölt keretek közt lesz szabályozandó, számot vetve egyrészt a modern világfelfogással, másrészt azzal a ténnyel, hogy e testvérmemzetek éppen az említett világrámlatok hatása alatt — szemben a régi Nagy-Magyarország nemzeti szempontból még fejletlen nemzetiségeivel — ma már mint kifejlett tudatú, nagykorú nemzetek jelentkeznek, akiknek számára természetsszerűleg el kell ismerni a korlátlan fejlődés jogát, mint alapfeltételét annak, hogy azok jövőjüket a miénkkel önként és szabad elhatározás alapján összekössék. Mert egy kényszertársulás, örökös elégedetlenség és örökös egymás közti harc a nyugodt fejlődést lehetlenné tenné és szükségszerűleg s elkerülhetetlenül újabb — és most már valószínűleg örökké jóvátehetetlen — szakításra vezetne. Egy új, modernebb Magyarországnak ezen felfogása és megnyilatkozásai a szlovák és ruszin nemzetek előtt ismeretlenek maradtak s amennyiben egy-egy „újarcú“ itteni mozgalomnak mégis eljutott a híre odaát, a propagandának volt gondja arra, hogy a beállítás révén a jó is rossz oldalára forduljon. Így történt ez pl. falukutatóifik könyveivel, ahol nem a gyógyító szándékot és íróik szociális újításvágyát látták meg, hanem a könyvekben feltárt nyomorúságot használták fel ellenünk reklámcélokra, a „feudális elmaradottság“ bizonyító anyagául. Kisebbségi gyakorlatunkból is óvatosan elhallgatta ez a propaganda mindazt, ami fejlettebb és haladottabb gondolkodást bizonyított: a modern kisebbségi módszereket sürgető megnyilatkozásokat éppúgy, mint az ilyen intézkedéseket; annál alaposabban és torzítva aknáztta ki azonban a múlt nemzetiségi politikáját (a pozsonyi rádió pl. nemrég külön hangjátékban mutatta be, hogyan dobta ki a magyar főszołgabíró a szegény ügyesbajost tót kisémbert a régi világban) s használta ki a magyar közéletnek azt a sajnálatos jelenségét, amelyről gróf Bethlen István évekkel ezelőtt éppen e folyóirat hasábjain állapította meg, hogy különösen a vidéki intelligencia egy része még mindig nem érti meg az új idők követelményeit a nemzetiségi politika terén és azt hiszi, hogy helyesen és hazafiasán cselekszik, ha rosszul értelmezett nacionalizmusból a kisebbségek érdekében hozott rendeleteket és törvényeket figyelmen kívül hagyja, vagy éppen elgáncsolni igyekszik. Örömmel használt fel ez a propaganda minden olyan esetet, ahol pl. a lakosságnak nemzetiségi nyelvén történő iskoláztatására irányuló szándékát a falusi intelligencia egyik vagy másik tagja befolyásolni igyekezett, kihasználta a nagy port felvert névmagyarosítás! akciót és kéjjel jegyezte fel azokat a — gyűléseken, előadásokon, sokszor még komolyabb helyeken, sajnos, korábban nem ritkán elhangzó — állampolitikai elmefuttatásokat, amelyeknek nemzetiségi elgondolása abban a követelményben csúcsosodott ki, hogy: „magyar kenyeret eszik, tehát magyarul beszéljen!“ A propagandának azután már volt gondja

arra, hogy az elszakított szlovákok és ruszinok eme kisebbségi „axióma” érvényességét magukra is vonatkoztassák és a magyarokkal való egyesülés esetére jövőjüket ezek szerint képzeljék el.

Őszintén meg kell vallanunk, hogy részünkről nemcsak a magunk bemutatását illetően történtek nagy mulasztások, hanem megfordítva is: annak elmulasztásával, hogy a szlovákok és ruszinok fel-fogását, problémáit, nemzeti tudatosodását, a magyarokkal és csehekkel szemben táplált érzelmeit és azokról alkotott nézeteit alaposan megismerjük. Megelégedtünk azzal, amit róluk húsz esztendővel ezelőtt tudtunk s amit nagyritkán valamelyik jól-rosszul informált napilapunkban újabban olvashattunk. Főleg azt tudtuk róluk, hogy gazdaságilag sokkal rosszabb helyzetbe jutottak, mint a háború előtt voltak, hogy az idegen urakat nem szeretik, hogy az idősebb generáció zöme bizonyos nosztalgiával gondol a régi jó magyar időkre» s hogy egyesekből egy-egy nagyobbfajta mulatozás után ki-kitör a Kossuth-nóta, vagy enyhébb-súlyosabb elnökgyalázás — amely tények egyébként az igazságnak mind meg is feleltek — és ezzel szlovákokat és ruszinokat illető ismereteink ki is voltak merítve. Azt hittük, hogy azzal, ha mi szeretettel gondolunk rájuk és visszavárjuk őket, már teljesítettük is velük kapcsolatban minden kötelességünket és természetesnek vettük, hogy az első adandó alkalommal minden akadályon keresztül vissza fognak sietni hozzánk. Pedig — különösen értelmiségük gondolkodásának fejlődését figyelemmel kísérve idején rájöhettünk volna, hogy az egymást-megismerés terén nagy hiányosságok vannak s még jókor kereshettük volna a módokat és eszközöket arra, hogy ezeket kiküszöböljük. Így azonban nyugodtan átadtuk magunkat az illúzióknak s a három testvérnemzet közötti szellemi közvetítést ráhagytuk a cseh propagandára. Csoda-e ilyen körülmények közt, ha az eredmény egy nagy történelmi pillanat elmulasztása és a közvélemény keserű csalódása lett? Nem ismerjük ugyan — és talán sohasem fogjuk tisztán megismerni — azokat a motívumokat, amelyek a szlovák nemzet vezetőit népük megkérdezése nélkül és kétségtelenül igen sokak érzése és akarata ellenére arra indították, hogy autonóm nemzeti életük első kísérletét a cseh-szlovák állam keretei között kezdjék meg, de aligha tévedünk, ha feltételezzük, hogy e motívumok között a magyarsággal szembeni bizalmatlanság, az esetleges elnyomástól való aggodalom is nagy szerepet játszott és ha valószínűnek vesszük, hogy elővigyázatosságunk és szétszakíttatásunk első percétől kezdve folytatott céltudatos közeledési program tervszerű végrehajtása, a szlovák és ruszin nemzetben annak tudatosítása, hogy a magyarság a velük való testvériséget nemcsak csalogató alkalmi szólamnak használja fel, hanem azt komolyan veszi és a szlovák és ruszin nemzetnek bármely pillanatban és bármely körülmények között történő visszacsatolása esetére a legszélesebbkörű fejlődést hajlandó garantálni, a dolgok ilyen szerencsétlen fordulatát megakadályozhatta volna. Viszont túlzás lenne, ha a szlovák-ruszin-magyar életközösség helyreállításának elmulasztott alkalmáért minden felelősséget magunkra vállalnánk; mi, ha erre az alkalomra nem készültünk is fel kellőleg,

de a természetes és logikus megoldásra legalább az adott percben kísérleteket tettünk és egész közvéleményünk spontán elhatározással, habozás nélkül helyes elvi alapra: a testvérnemzetek számára biztosítandó korlátlan önrendelkezés alapjára helyezkedett. Mi, a magyarság, tehát legalább az utolsó pillanatban kinyújtottuk kezünket, hogy a természet követelményeinek megfelelő fejleményeket előmozdítsuk. A szlovák nemzet vezetői azonban ezt még csak meg sem kísérelték (— a ruszinokról e percben még semmi biztosat nem tudunk —) s így őket a 20 év rájuk eső mulasztás-részén felül az a történelmi felelősség is terheli, hogy a döntő pillanatban még csak kísérletet sem tettek a dunai öncélúság jegyében a magyar és ruszin nemzettel egy új, jogegyenlőségi alapon létrejövő életközösség megalapítására.

HIBA LENNE AZONBAN részünkről az is, ha a mostani kedvező lehetőség netáni meghiúsulása esetén a Duna-medence népeinek összetételalkozását és köztük az életközösség helyreállítását most már örökre eltemetettnek tekintenénk. Le Bon mondja valahol, hogy a nemzetek legjobb nevelője és irányítója a tapasztalat. Nos, úgy látszik, a szlovák nemzet vezetői részére nem volt még elég tanulságos húsz év tapasztalata. A szlovák nemzeti politikának húsz éve a pittsburgi egyezmény életbeléptetéséért vívott meddő harc jegyében telt el; aligha tévedünk, ha feltételezzük, hogy — amennyiben a szlovákok továbbra is a cseh állam keretében maradnak — a szlovák politika most kezdődő időszaka nem a szlovák autonómia megvalósításának, hanem a zsolnai egyezmény elismertetésének jegyében fog lezajlani — a végső kiábrándulásig. Legalább is kétes, hogy a csehek hajlandók lesznek-e lemondani a „cseh-szlovák nemzetegység“ és a „cseh-szlovák nyelvi egység“ fikcióiról, melyekre a zsolnai határozatok végrehajtása a halálos ítéletet jelentené. A békés együttélés tehát mindenképpen kérdésesnek ígérkezik. A megelégedett élet pedig? A szlovákok a gazdag cseh államban is szegényedtek, ipartelepeik tönkrementek, alföldi szezonmunkájuk hiányzott, nyomoruk egyre nőtt. Semmi valószínűsége sincs annak, hogy a szegénnyé vált, gazdag peremvidékétől, széntől, vastól, gabonától nagyobbrészt megválni kényszerülő, vagónlakos, menekültes és előreláthatólag devalvációs cseh állam — még ha akarna is — a szlovákoknak éppen ezután tudna már nagyobb jólétet, gazdasági boldogulást nyújtani. Ugyanez vonatkozik a ruszinokra is, csak még fokozottabb mértékben. A ruszin vidékekre Csehország gazdag korszakában is úgy jártak az idegen újságírók, mint Európa legborzalmasabb nyomortanyájára; mi lesz akkor ezzel a szegény néppel a proletár Csehország korszakában?

Lehetetlen, hogy az eddig eltelt húsz esztendő és az ezután következő — még nehezebb — idők tapasztalatai előbb-utóbb meg ne hozzák azt a belátást, hogy a szlovák és ruszin nemzetnek, ha boldogulni akar, vissza kell térnie a magyar-szlovák-ruszin sorsközösség eszméjéhez. Azonban — úgy látszik — a tanulságok lassan érnek és a Le Bon-i tapasztalatok levonásának ideje még nem érkezett el. Nem szabad, hogy a magyar közvélemény e miatt türelmét

veszítse. Még további bonyodalmak, a szlovákoknak esetleg érthetlenebb állásfoglalásai esetén sem szabad a szlovák-ruszin-magyar sorsközösség gondolatát feladnunk, mert ennek az eszmének — mely azonos a Dunamedencében élő népek öncélúságának eszméjével — Szent István óm a magyarság a zászlóvivője és előbarcosa a Duna-völgyében. Sok csalódás ért már bennünket, szemrebbenés nélkül kell tudomásul vennünk ezt az újabbat is, bár fájdalmas lenne. A magyarságnak kötelessége, hogy e gondolatot minden megpróbáltatás közepett tovább ápolja, elkedvetlenedés nélkül lankadatlanul hirdesse és kívárja, míg a testvérm nemzeteknél elérkezik a nagy belátás ideje. Nem könnyű feladat: sok önuralmat, nyugodtságot, kitartást, megértést és idealizmust tételez fel, de nem keresztülvihetetlen. A magyarságnak sok hibája van, de egy erényét nem lehet elvitatni: hallatlan türelmét és szívósságát, amellyel egy gondolat mellett kitartani képes. Nos — mi húsz évig embertelen szenvedéseken mentünk keresztül, azért, mert a Kárpát-medence népei sorsközösségének eszméjét minden kísértés, fenyegetés és nyomás ellenére sem voltunk hajlandók feladni. Közben megszoktuk a nyomort, összehúzódtunk és ha folytonos krízisek árnyékában is, mégis megéltünk és átvészeltük a legsanyarúbb időket a jobb jövő és az általunk képviselt eszme győzelmének hitében. Úgy látszik, a gondolat végső diadalának ideje még nem érkezett el. Várnunk kell tehát továbbra is összeszorított fogakkal, meg nem alkuvón. Nem futunk senki után, nem akarunk senkit akarata ellenére boldogítani. Nem hívjuk a szlovákokat, ruszinokat sem: döntsenek ők saját sorsukról legjobban hitük, meggyőződésük és becsületes elhatározásuk szerint. Mi az ő akaratakat tiszteletben fogjuk tartani. De ugyanakkor kitartunk azon meggyőződésünk mellett, hogy a Duna szavát mi értjük meg legjobban, amikor az itt élő nemzetek egymásrautaltságát valljuk és a boldogságot számukra az együttműködésben, együttélésben, minden idegen befolyás kiküszöbölésében és kirekesztésében keressük. Ezt a gondolatot kitartóan, minden csalódás ellenére is rendíthetetlenül hirdetnünk és képviselnünk kell.

De — a tanulságokat le kell vonnunk magunkra nézve. Először is a propaganda alól ki kell húznunk a talajt, azon elv alapján, hogy a legjobb külpolitika a jó belpolitika. Meg kell már egyszer szüntetnünk azt az állapotot, hogy Magyarországról még az igazságnak némi látzatával is úgy beszélhessenek, mint az ezerholdas oligarchia ittfelejtett szigetéről. A földkérdés alapos megoldásához haladéktalanul hozzá kell fogni és hasonlóképpen többi szociális problémánk felgöngyölítéséhez is. (Ezzel kapcsolatban világosan és félreérthetetlenül ki kell jelentenünk, hogy az utódállamokban végrehajtott földreform kapcsán kis emberek kezébe jutott föld — amennyiben az őslakosok, azaz nem idegen országból bevándoroltak tulajdona lett — jelenlegi tulajdonosai birtokában marad továbbra is és a régi földesúr, amennyiben még nem részesült a magyar állam részéről kártérítésben, más módon fog kártalaníttatni. Általában: a most visszakerülő magyar területeken alkalmunk lesz úgy ezt, mint azt is szemléltetően bebizonyítani, hogy bennünket a bosszúállásnak és megtorlásnak szelleme nem

kísértett meg és hogy tudunk nagylelkűek lenni a megtévedettekkel szemben is. Azonban mindezeket — okulva a múltakon — nem szabad véka alá rejtenünk, hanem gondoskodnunk kell arról, hogy megfelelő úton-módon a szlovák és ruszin népek tudomására jussanak.)

Halaszthatatlan teendők vannak a nemzetiségi politika terén is. A magyar közvélemény közkincsévé kell tenni azt a felfogást, hogy a szlovák és ruszin nemzetnek természetadta joga van nemzetiségének teljes kiéléséhez és a többi nemzettel való egyenrangúságának elismertetéséhez. Annak bizonyítására viszont, hogy a magyarság ezt az új nemzetpolitikai felfogást komolyan veszi, csonkaországi nemzetiségeink kínálkoznak, amelyeknek jogos kulturális követeléseit is — gazdasági téren tudvalevőleg teljes mértékben meg vannak elégedve sorsukkal — a legmesszebbmenő mértékben teljesíteniük kell. A magyar közvéleménynek végre le kell ráznia magáról ama kevesek szellemi terrorját, akik csak felejteni, de tanulni nem tudnak és akik kisebbségeink megokolt iskolai követeléseire is „pángermánizmust“ és „hazaárulást“ emlegetnek. A mostani tanulságok alapján végre is minden gondolkodó embernek rá kellett jönnie, hogy mintaszerű, nagyvonalú, haladó nemzetiségi politika nélkül gondolni sem lehet arra, hogy volt nemzetiségeink az életközösség újra felvételére hajlandóságot érezzenek. Haladéktalanul teljes érvényt kell tehát szerezni a magyar kormányzat által dicséretes módon már régebben kiadott kisebbségi iskolarendeleeteknek és általában kisebbségi gyakorlatunkat úgy kell alakítani, hogy az volt nemzetiségeink szemében semmi aggodalomra okot ne szolgáltatthasson. E téren sokat várunk most visszatérő felvidéki magyar véreinktől, akiknek a korszerű kisebbségi politika iránti érzéke és hűsz esztendő tapasztalata bizonyára segítségére lesz azoknak, akik hasonló követeléseket hangoztatnak.

Eme — főleg kormányzati— tennivalóink mellett a magyar társadalomra is nagyfontosságú és nagykiterjedésű munka elvégzése vár. A feladat: a szlovák-ruszin-magyar sorsközösség gondolatának ápolása, a három nemzet közvéleményében való meggyökereztetése, illetve e nemzetek egymás-megismerésének előmozdítása. Meg kell teremteni azon szerveket, amelyek a sorsközösség jegyében e feladat elvégzésére alkalmasak. A munka tudományos részének művelésére már rendelkezünk megfelelő egyesüléssel: a Felvidéki Tudományos Társasággal, amely Budapest székhellyel az egész volt magyar Felvidék problémáival foglalkozik és amelynek vezetősége elég nemzetpolitikai érzékkel rendelkezik ahhoz, hogy tőle a magyar-szlovák-ruszin együttélés tudományos feldolgozását: a sorsközösséget megszabó különböző természeti tényezők alapos vizsgálatát, illetve ezen életközösség történeti mozzanatainak és szintézisének bemutatását várhassuk. A Tudományos Társaság tervszerű munkássága azonban csak akkor fejthet ki széleskörű hatást, ha a Társaság működésének eredményeit nagy körökben terjeszti egy párhuzamos érdeklődésű és működési körű mozgékony társadalmi szerv, amelynek fő tevékenysége a propaganda lenne. Tudomásunk szerint alakulóban van egy ilyen egyesülés, amely céljaul a három nemzet testvériségének hir-

detését tűzte ki. A mozgalom kezdeményezői az ifjabb generációhoz tartozó jobb nevű írók és publicisták, akiket naggyobbára vérségi kötelek fűznek a volt Felvidékhez, akik tehát mintegy hivatottnak és kötelezetteknek érzik magukat arra, hogy a három nemzet közeledésének hirdetői s egy új, modern magyar nemzetiségi felfogás forrásai legyenek és mindenkit maguk köré szólítsanak, aki ezt a sorsközösséget velük együtt vallja és annak megvalósítása érdekében cselekedni is hajlandó. Egy ilyen szövetségnek célja elérésére igen sokféle eszközhöz kell majd folyamodnia: előadásokban, brosúrákban, rádióban, sajtóban kell a három nemzet történetét, kultúráját és mindennemű problémáját ismertetnie (egyelőre természetesen itthon, de lehetőség szerint csakhamar a túloldalon is), tanulmányutakat kell rendeznie, tudós- és publicista-cseréket rendszeresítenie, egyetemi tanszékeket kisürgetnie egymás nyelvének és kultúrájának megismerésére. Széleskörű propagandát kell indítania elsősorban egymás nyelvének mind szélesebbkörű elsajátítására, mert az egymást-megismerés alfájának általában a nyelv megtanulása tekinthető.

Nem tudjuk, vajjon ez a szükségesnek látszó szövetség, vagy hasonló szervek létre fognak-e jönni. De azt tudjuk, hogy megalakulásukra égető szükség lenne. Hogy a múltban és jelenben hiányoztak, arra Csehország krízisének napjai hangsúlyozottan rámutattak. Ha tehát a három nemzet államjogi helyzetében a mai forró napokban nem áll be semmi változás, e szervek megalakulása halaszthatatlan teendője a magyar társadalomnak, nehogy egy újabb kedvező alkalommal mulasztásunknak most már végzetes következményei legyenek. Ha pedig a dolgok kedvezőbb irányban fejlődnének és a régi életközösség rövidesen újra helyreállna, ilyen egyesülések és szervezetek működése talán még szükségesebb lesz, mert szerepük csak annyiban változik, hogy most már nem az egyesítés, hanem az együttélés, a baráti testvériesség kimélyítése és fenntartása lesz történelmi fontosságú feladatuk.

MORAVEK ÉNDRE